

การประกันคุณภาพการศึกษา

โรงเรียนนายเรือ

(ตอนจบ)

นาวาเอก ชวาล เวียงวิเศษ

รองผู้อำนวยการกองบริหารงานวิเทศ

ก่อนเริ่มบทความตอนที่ ๒ ผมขอกล่าวย้อนไปที่บทความในตอนที่แล้วเพื่อทบทวนเรื่องให้มีความต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น โดยสรุปคือ ตอนที่แล้วได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของกระแสการปฏิรูปการศึกษาของชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ความเคลื่อนไหวของกองทัพที่มีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา และแนะนำการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือ โดยจบลงที่ปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของโรงเรียนนายเรืออันเป็นจุดหมายปลายทางที่โรงเรียนนายเรือต้องไปให้ถึง สำหรับบทความตอนนี้จะกล่าวถึงหลักการและสาระสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือต่อไป

อันดับแรก เราควรจะทำความเข้าใจกับคำที่เป็นหัวใจของการประกันคุณภาพการศึกษานั้นคือคำว่า "คุณภาพ" ซึ่งหากเราเข้าใจคำดังกล่าวนี้ดีแล้ว ก็จะทำให้สามารถมองภาพของการประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ในที่นี้ผมขอเสนอแนวความคิดจากรายงานวิจัยเชิงเอกสารเรื่องคุณภาพและการประกันคุณภาพในวิถิศาสตร์ การปฏิรูป อุดมศึกษาไทย โดย ดร.อมรรวิษ นาคทรพร มาสรุปเพื่อให้เห็นภาพของคำว่า "คุณภาพ" ของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งน่าจะมีความหมายครอบคลุมมุมมองต่าง ๆ ๔ มิติ คือ

๑. "คุณภาพ" หมายถึง ความเก่งกาจ ความสามารถทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นด้าน การสร้างความรู้หรือการถ่ายทอดความรู้ หรือที่มักใช้คำว่า "ความเป็นเลิศทางวิชาการ" นั่นคือ การที่สถาบันอุดมศึกษาสามารถแสดงตนให้เป็นที่ประจักษ์ว่าในภารกิจด้านการสอนที่ดี การวิจัยที่ดี ได้ให้ผลผลิตที่ดีเยี่ยมจากภารกิจเหล่านั้น นั่นคือคุณภาพของการสร้างและถ่ายทอดความรู้ อันถือว่าเป็นภารกิจหลักและเป็นภารกิจคู่แฝดของสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าที่ใดในโลก

๒. "คุณภาพ" หมายถึง การตอบสนองปณิธานภารกิจเฉพาะของสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นสถาบัน อุดมศึกษาระดับใดขนาดเล็กหรือใหญ่ย่อมกำหนดปณิธานหรือภารกิจของสถาบันไว้ และในท้ายที่สุดแล้ว บทพิสูจน์ความสำเร็จที่แท้จริง ย่อมอยู่ที่การบรรลุถึงภารกิจที่ได้กำหนดไว้ หรือที่ได้ให้สัญญาประชาคม

ไว้ ประเด็นสำคัญในควมามีคุณภาพจึงอยู่ที่การทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษา ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ รวมถึงพันธกิจบางเรื่องก็พึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ของสถาบันอุดมศึกษา เฉพาะประเภทด้วย

๓. "คุณภาพ" หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า นิยามอย่างหนึ่งที่สำคัญของคำว่า คุณภาพคือการทำงานอย่างคุ้มค่า คุ้มค่าเงิน หรืออีกนัยหนึ่งคือประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรที่ได้รับ อุปถัมภ์จากประชาชนนั่นเอง ซึ่งในอนาคตที่เป็นสังคมแห่งการตรวจสอบสถาบันอุดมศึกษาต้องมอง เรื่องควมามีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรเป็นอีกมิติที่มีความสำคัญในการประกันคุณภาพ

๔. "คุณภาพ" หมายถึง ชีตความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง นั่นคือความสามารถหรือศักยภาพในการตรวจสอบข้อผิดพลาดของตนเองแล้วแก้ไขปรับปรุงใหม่ให้ถูกต้อง กล่าว อีกนัยหนึ่งคือสถาบันอุดมศึกษาต้องแสดงความเป็น "องค์กรแห่งการเรียนรู้" เป็นส่วนหนึ่งของการ แสดงควมามีคุณภาพ

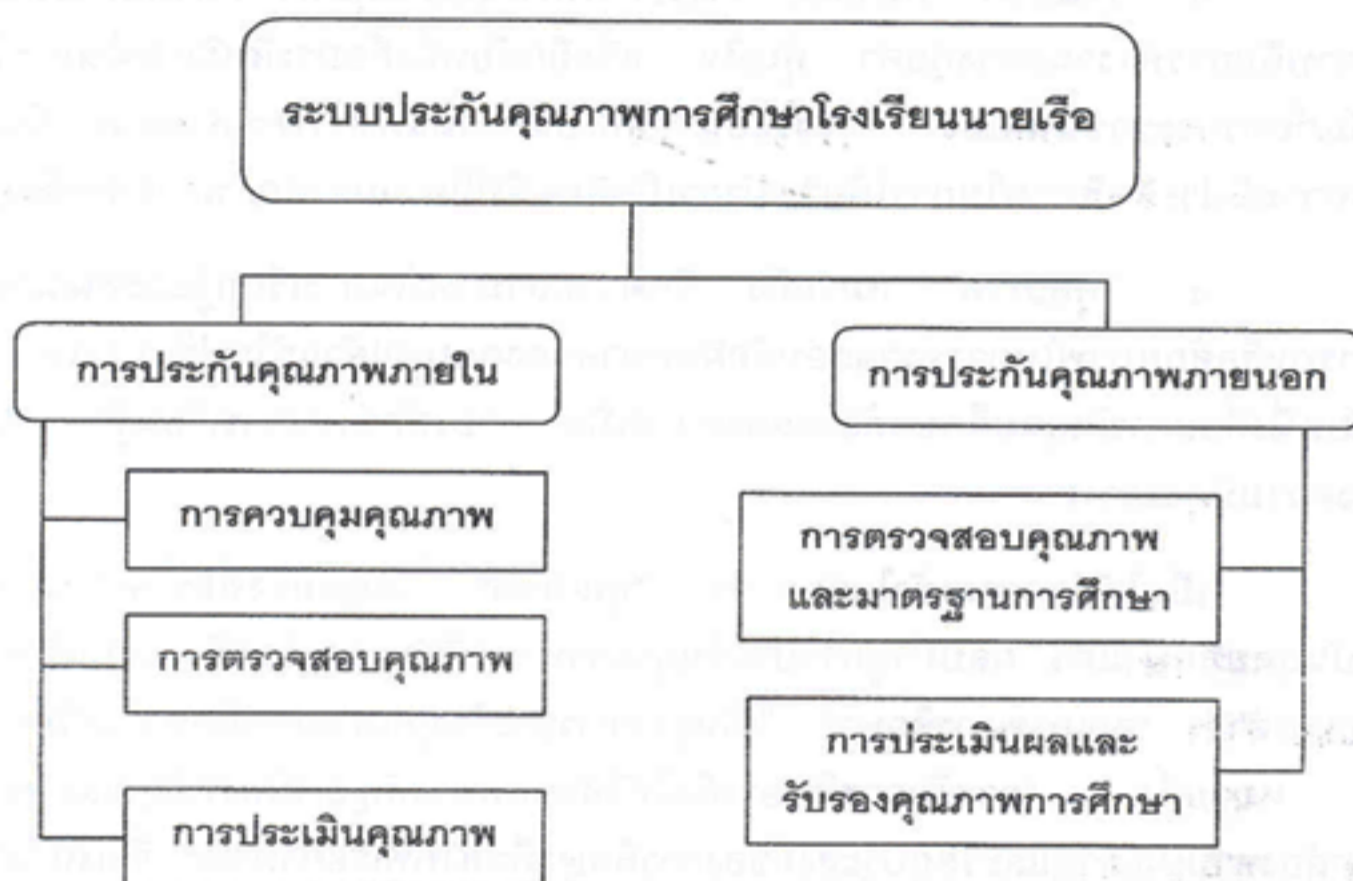
เมื่อได้ทำความเข้าใจกับคำว่า "คุณภาพ" ในมุมมองที่มีทั้งความกว้างและความลึกของ สถาบันอุดมศึกษาแล้ว กลับมาดูการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายเรือที่ได้กำหนดคำจำกัด ความของคำว่า "คุณภาพการศึกษา" ไว้ในคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือ พ.ศ.๒๕๔๓ ว่า หมายถึง "การจัดการศึกษาเพื่อให้ได้นายทหารสัญญาบัตรที่มีคุณลักษณะตามที่พึงประสงค์ สอดคล้องตามปณิธานและวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กองทัพเรือกำหนด" ซึ่งเห็นได้ว่า "คุณภาพ" ใน มุมมองของโรงเรียนนายเรือมุ่งเน้นในมิติของการตอบสนองปณิธานภารกิจเฉพาะของสถาบันเป็นหลัก เนื่องจากโรงเรียนนายเรือเป็นสถาบันการศึกษาประเภทการศึกษาเฉพาะทาง ที่จัดการศึกษาตามความ ต้องการและความชำนาญของหน่วยงาน จึงจำเป็นต้องเน้นความต้องการของกองทัพเรือเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามโรงเรียนนายเรือยังคงต้องคำนึงถึง "คุณภาพ" ในมิติอื่น ๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนนายเรือเปิดหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรี ด้านวิศวกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งยังคงต้องการการยอมรับของสังคม

การประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือ

หนังสือคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือ ๕ กำหนดคำจำกัดความของ "การประกันคุณภาพการศึกษา" ว่าหมายถึง "กิจกรรม หรือ แนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากดำเนินการตาม ระบบและแผนที่ได้วางไว้ จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้นายทหารสัญญาบัตรที่มีคุณภาพตาม คุณลักษณะที่พึงประสงค์" ดังนั้น "กิจกรรม หรือ แนวปฏิบัติใด ๆ" ก็คือ "ระบบ" การ ประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือ ที่หากได้ดำเนินการแล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ นายทหารสัญญาบัตรที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั่นเอง ซึ่งระบบประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนนายเรือมีหลักการและสาระสำคัญดังนี้

ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ แบ่งออกเป็นระบบย่อยสองระบบ และมีส่วนประกอบตามแผนภูมิที่ ๑

แผนภูมิที่ ๑

การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน ในกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนนายเรือให้เป็นไปตามมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้มั่นใจได้ว่าโรงเรียนนายเรือจัดการศึกษาและฝึกอบรมนักเรียนนายเรืออย่างมีคุณภาพโดยจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา ดังนั้น เพื่อให้การควบคุมคุณภาพสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงได้มีการกำหนดองค์ประกอบของคุณภาพ ๑๐ องค์ประกอบ โดยมีหลักการว่าหากสามารถควบคุม องค์ประกอบทั้ง ๑๐ องค์ประกอบได้ตามมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่กำหนดแล้วก็เท่ากับสามารถควบคุม คุณภาพการศึกษาได้ ในทำนองเดียวกันการตรวจสอบคุณภาพก็จะตรวจสอบการดำเนินการกับองค์ประกอบ ทั้ง ๑๐ องค์ประกอบว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ จึงทำการประเมินคุณภาพองค์ประกอบ ของคุณภาพทั้ง ๑๐ องค์ประกอบ ดังนี้

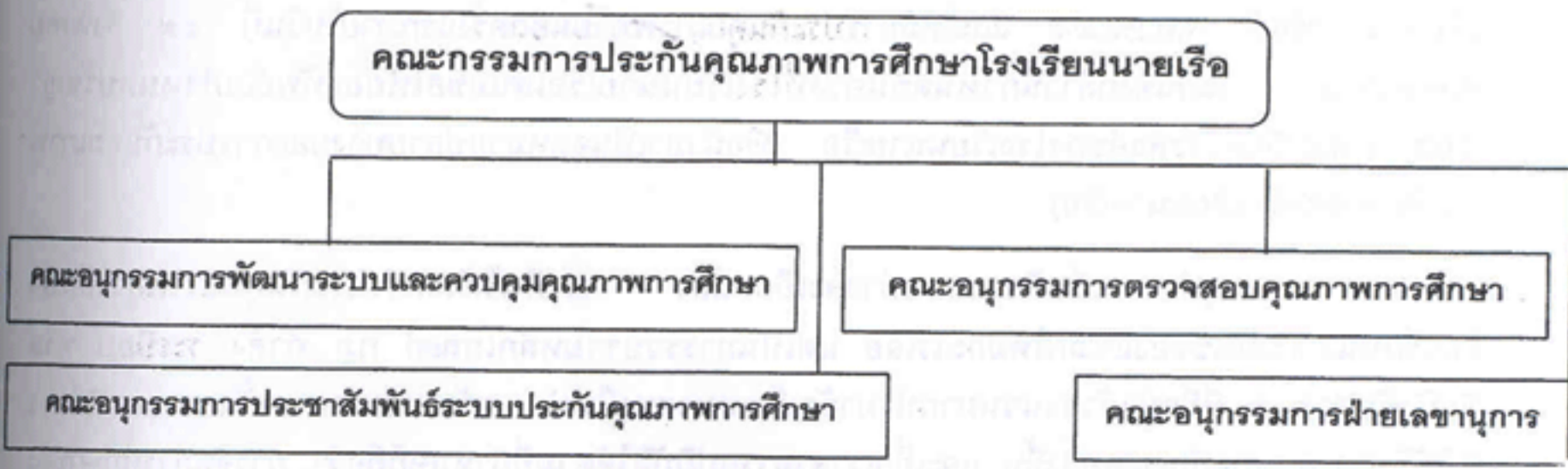
- ๑) ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนงาน
- ๒) หลักสูตรการศึกษา
- ๓) ครู - อาจารย์
- ๔) นักเรียนนายเรือ

- ๕) กระบวนการฝึกศึกษาและการวัดผล
- ๖) การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำทางทหาร
- ๗) การวิจัยและพัฒนา
- ๘) ปัจจัยเกื้อหนุน (เช่น อาคารสถานที่ ห้องสมุด ห้องทดลอง)
- ๙) การบริหารจัดการและการงบประมาณ
- ๑๐) ระบบและกลไกในการประกันคุณภาพ

การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การตรวจสอบและประเมินผลคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนนายเรือจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง โดยให้มีการประกันคุณภาพภายนอกอย่างน้อย ๑ ครั้งในทุก ๕ ปี (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ กำหนดให้จัดการประเมินผลภายนอกครั้งแรกของสถานศึกษาทุกแห่งภายใน ๖ ปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัติ ฯ บังคับใช้หรือภายใน ๑๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘) โดยมีหลักการในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพว่าโรงเรียนนายเรือดำเนินการประกันคุณภาพตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ตนเองกำหนดไว้ถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

กลไกของระบบประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือ ระบบประกันคุณภาพที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงโครงสร้างของระบบเท่านั้น ไม่สามารถทำงานด้วยตนเองได้ จึงจำเป็นต้องสร้างกลไกขึ้น เพื่อขับเคลื่อนให้ระบบทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนนายเรือจึงแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขึ้น เพื่อเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพภายในและเป็นกลไกในการช่วยเหลือและสนับสนุนการประกันคุณภาพภายนอกต่อไป ในการนี้ คณะกรรมการประกันคุณภาพดังกล่าวได้สร้างกลไกย่อย เพื่อจัดระบบการทำงานประกันคุณภาพการศึกษาทุกด้านให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยยิ่งขึ้น โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ตามแผนภูมิที่ ๒

แผนภูมิที่ ๒

นอกจากนี้หน่วยต่าง ๆ ทุกหน่วยในโรงเรียนนายเรือ ถือว่าเป็นกลไกส่วนหนึ่งของระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ ที่จะต้องทำงานให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อให้ระบบ ฯ ทำงานไปด้วยความเรียบร้อย และเมื่อมองในส่วนย่อยลงไปอีก ก็จะทำให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนนายเรือเปรียบเสมือนเฟืองแต่ละตัวในระบบย่อย ที่จะต้องรับผิดชอบงานของตนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงจะทำให้ระบบย่อยปฏิบัติงานได้ตามปกติและจะส่งผลให้ระบบรวมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป สรุปได้ว่างานประกันคุณภาพการศึกษาเป็นงานของทุกคนในโรงเรียนนายเรือที่จะต้องช่วยกันปฏิบัติ ดังนั้น บุคลากรทุกคนควรจะต้องทราบและเข้าใจระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจะต้องทราบปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของโรงเรียนนายเรืออย่างแจ่มชัด เพื่อกำหนดเป็นจุดหมายปลายทางและร่วมกันเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน

ความก้าวหน้าในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือ การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ มีหลักการเช่นเดียวกับหลักเบื้องต้นของการบริหารงานทั่วไปที่มีขั้นตอนของการวางแผนงาน การปฏิบัติตามแผนงาน การประเมินผล และการปรับปรุงแผนงาน ซึ่งขณะนี้ถือว่างานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายเรืออยู่ในขั้นของการวางแผนงาน โดยที่คณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ (ตามแผนภูมิที่ ๒) กำลังพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดในการควบคุมและตรวจสอบองค์ประกอบของคุณภาพการศึกษาทั้ง ๑๐ องค์ประกอบว่า จะควบคุมอะไรบ้าง ควบคุมอย่างไร และตรวจสอบอะไรบ้าง ตรวจสอบอย่างไร เพื่อจัดทำเป็นคู่มือการดำเนินงานตามองค์ประกอบของคุณภาพให้หน่วยต่าง ๆ ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงาน ซึ่งเข้าสู่ขั้นของการปฏิบัติตามแผนงาน หลังจากนั้นก็จะเป็นการประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพให้มีความเหมาะสมกับโรงเรียนนายเรือยิ่งขึ้น ทั้งนี้มุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ได้นายทหารสัญญาบัตร ที่มีคุณสมบัติตามที่กองทัพเรือต้องการก็จะครบวงจรของการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา เพื่อให้พร้อมสำหรับรับการตรวจสอบจากภายนอกต่อไป โดยโรงเรียนนายเรือมีแผนกำหนดให้มีการประกันคุณภาพภายในครั้งแรกภายในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๕ และให้มีการประกันคุณภาพภายนอกครั้งแรกภายในวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘ (แผนดังกล่าวนี้กำหนดขึ้นครั้งที่โรงเรียนนายเรือเสนอขอให้กองทัพเรือกำหนดปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของโรงเรียนนายเรือ เพื่อนำมาเป็นจุดหมายปลายทางของการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ)

บทสรุป เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนายเรือมิใช่ของแปลกใหม่อะไรเลย แต่เป็นการรวบรวมหลักเกณฑ์ กฎ คำสั่ง ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วจำนวนมากนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ใหม่ พร้อมกับกำหนดขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ อย่างเป็นระบบยิ่งขึ้น และเมื่อเราสามารถปฏิบัติได้ตามที่กำหนดก็ถือว่าเป็น การจัดการศึกษาของโรงเรียนนายเรือมีคุณภาพ หรือถ้าจะพูดให้ง่ายก็คือ "การพูดจริง ทำจริง" และการประกันคุณภาพ

ภายในก็เป็นการปฏิบัติที่บุคลากรภายในโรงเรียนนายเรือช่วยกันดูแล้วว่า เราได้พูดจริงและทำจริงหรือไม่ ขาดตกบกพร่องอย่างไร จึงดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง ส่วนการประกันคุณภาพภายนอกจะเป็นการดูแลตรวจสอบจากผู้ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกโรงเรียนนายเรืออีกชั้นหนึ่งว่า โรงเรียนนายเรือพูดแล้วทำจริงหรือไม่ หรือพูดจริงและทำจริงแล้วแต่ยังขาดตกบกพร่องส่วนหนึ่งส่วนใด ก็แนะนำว่าควรแก้ไขปรับปรุงอะไรบ้าง หรือพูดจริงและทำจริงถูกต้องดีแล้ว ก็รักษาความดีและทำให้ดียิ่งขึ้นต่อไป สำหรับบุคลากรของโรงเรียนนายเรือคงจะต้องเตรียมตัวเตรียมใจให้พร้อมและยอมรับวัฒนธรรมใหม่ที่จะเกิดขึ้นในยุคของการปฏิรูปการศึกษา นั่นคือ "วัฒนธรรมคุณภาพ" (ในความหมายของผมคือการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในโรงเรียนนายเรือ เพราะหากเราสามารถสร้างวัฒนธรรมคุณภาพในโรงเรียนนายเรือได้ แม้ว่าจะไม่มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเรายังคงจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ในทางตรงข้ามหากเราไม่สามารถสร้างวัฒนธรรมคุณภาพได้แม้เราจะคิดระบบประกันคุณภาพได้ดีเลิศเพียงใด ในทางปฏิบัติยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ และในที่สุดเราอาจจะพบว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นเพียงงานเกี่ยวกับการจัดการ การควบคุม หรือการตรวจสอบเอกสารกองโตท่วมศีรษะเท่านั้นเอง